

70 rokov slobody v Žilinskom kraji

II. SVETOVÁ VOJNA (1939-1945)

V nasledujúcich dňoch si pripomenieme 70 rokov od ukončenia dosiaľ najväčšieho vojnového konfliktu v histórii ľudstva, ktorý má v dejinách 20. storočia názov Druhá svetová vojna – najkrvavejší a najsmrtonosnejší konflikt, aký svet kedy zažil. Zachvátil prakticky celú planétu na takmer šesť rokov.

Oslobodzovanie severozápadného Slovenska (kysuckého, oravského, turčianskeho, lipovského a hornopovažského regiónu) od nemeckých okupantov sa uskutočňovalo od konca januára do začiatku mája 1945 v rámci operácie vojsk 4. ukrajinského frontu. Do boja bolo nasadených spolu 60-tisíc vojakov Červej armády a 23-tisíc vojakov 1. československého armádneho zboru v ZSSR. Vojaci sa po celý čas prebýjali cez dobre vybudovanú a pevnú nepriateľskú obranu. Tá sa tiahla po poľsko-slovenskej hranici od Zubrohlavy cez Bobrov, Námestovo a Trstenú na Tvrdošín. Fašistické vojská však obsadili i územie Liptovského Mikuláša, Veľkej a Malej Fatry a Kysuckej vrchoviny. Mala zabrániť postupu oslobodzovacích vojsk na Moravu.

Pevná obrana na Liptove

Boje pri Liptovskom Mikuláši trvali 62 dní. Problém, na ktorý vojaci Červej armády a Československého armádneho zboru pri oslobodzovaní Liptovského Mikuláša narazili, bolo pevne vybudované nepriateľské obranné postavenie východne od Liptovského Mikuláša. Preto boli prvé pokusy o prelomenie nemeckej obrany začiatkom februára 1945 neúspešné. Oslobodzovacie vojská tak prešli do obrany a pripravovali nový útok, ktorý začal 3. marca. Úspech nenechal na seba dlho čakať a ešte v ten istý deň oslobodili mesto Liptovský Mikuláš po prvýkrát. Vojaci 1. čs. armádneho zboru prelomili obranu a ovládli Trstenú a Bobrovec.

Nemecké jednotky ihneď prešli do protiútokov. Nasledovali ťažké boje o udržanie mesta až do 11. marca, kedy československé jednotky pod

Presun partizánskej jednotky.

hrozbou obklúčenia museli Liptovský Mikuláš opustiť a prejsť do obrany, z ktorej začali útok. Záverečné boje o Liptovský Mikuláš sa začali 30. marca v skorých ranných hodinách. Od začiatku prebiehali úspešne. Nepriateľ pod hrozbou obklúčenia z Oravy začal ustupovať, a tak bol 4. apríla Liptovský Mikuláš definitívne oslobodený.

Partizáni v turčianskom regióne

Po oslobodení Ružomberka a prekonaní odporu nepriateľa v údolí Váhu, prenikli československé jednotky k úpätiu pohoria Veľkej Fatry. Likvidovali odpor nepriateľa po celej dĺžke toku Váhu, od Liptovského Mikuláša až do priestoru západne od Vrútok, a 4. apríla spoločne s rumunskými jednotkami vstúpili do Martína.

Na oslobodzovaní Liptova a Turca sa podieľali i partizánske jednotky. Tie v spolupráci s bojujúcimi armádami destabilizovali nemecké zázemie a vytvárali podmienky pre rýchly postup.

Ťažké chvíle v oravských obciach

Obce hornej Oravy prežili počas frontových dní peklo.

Posledný a rozhodujúci boj sa začal 28. marca 1945, kedy 17. gardový strelecký zbor nastúpil do útoku na oslobodenie Oravy v niekoľkých smeroch. 138. strelecká divízia Vasileva postupovala od Vitanovej a Hladovky smerom na Trstenú a od Oravíc smerom na Zabiedovo a Brezovicu. Po úmorných bojoch boli 30. marca oslobodené mestá Trstená a Tvrdošín. Odtiaľ vojaci 154. pevnostnej brigády postupovali smerom na Žilinu cez Dolný Kubín, Párnicu a Zázrivú.

Pevnostná brigáda ďalej smerovala na Kysuce cez Lokcu a Oravskú Lesnú. Takmer deväť týždňov sa pohyboval front medzi Zubrohlavou, Bobrovom, Ústím a Námestovom, kým sa mohli 3. apríla tešiť zo slobody obyvatelia Námestova.

Neludské boje na Kysuciach

Po oslobodení Námestova postupovali vojská 154. pevnostnej brigády ďalej cez Lokcu na Starú a Novú Bystricu a cez Krásno nad Kysucou smerom na Čadcu. Najťažšie boje zvädzali o Novú Bystricu, kde za obeť padli i obyvatelia obce, ktorí vojakom nezištne pomáhali. Po prelomení nemeckej

Skupina sovietskych a československých vojakov.

Viete, že...

- za slobodu v boji proti fašizmu položilo na Slovensku život 60 659 vojakov Sovietskej armády, 10 435 vojakov Rumunskej armády a 1 736 vojakov 1. čs. armádneho zboru? Straty vojakov v našom kraji dosahujú číslo 20 000.
- v dôsledku rasového prenasledovania a fašistického teroru bolo do koncentračných táborov odvlečených 80 000 občanov Slovenska?
- počet obyvateľov Slovenska sa v dôsledku vojnových udalostí a represívnych rasových opatrení oproti predvojnovému stavu znížil o viac ako 150 000?

obrany pri Novej Bystrici vojská brigády ďalej pokračovali na Krásno nad Kysucou a Čadcu, odtiaľ na Turzovku cez Klokočov, smerom na Frýdlant v Českej republike.

Sovietska strelecká divízia Vasileva postupovala s časťou síl od Terchovej cez Lysicu, Horný a Dolný Vadičov na Kysucké Nové Mesto a odtiaľ cez Neslušu na Vysokú nad Kysucou, Turzovku a Makov. Po oslobodení Žiliny Červená armáda postupovala cez Dlhé Pole a Veľké Rovné smerom na Vysokú nad Kysucou, na Makov a ďalej na Moravu.

Cesta Žiliny ku slobode

Sovietske vojská sa k hraniciam Žilinského okresu priblížili až začiatkom apríla. Ako prvá bola prieskumnými jednotkami oslobodená 4. apríla 1945 obec Štefanová. Osloboditelia k nej dorazili od Zázrivej. Sovietska armáda zvädzala neľahké boje aj o Terchovú a Belú. Po oslobodení obce Belá prekročila masív Malej Fatry a 26. apríla sa spojila v údolí Váhu pod Strečnom s vojskami 1. čs. armádneho zboru. Vojská na druhý deň spoločnými silami oslobodili Strečno

a Stránavy a začali sa pripravovať na oslobodenie Žiliny.

Po krvavých a ťažkých bojoch museli nemeckí okupanti 22. apríla opustiť i Polom, čo otvorilo priamu cestu k oslobodeniu Žiliny. Oslobodenie Žiliny sa uskutočnilo obchvatným útokom vojsk 17. gardového streleckého zboru a 1. československého armádneho zboru, ktoré v ranných hodinách 30. apríla po zdaní odporu pri Mojšovej Lúčke vstúpili do Žiliny. Jednotky 1. československého zboru postupovali ďalej na Rajecké Teplice a Považskú Bystricu.

Z Kysúc na Oravu lesnou železničkou

Kúsok z histórie železnice

Historická lesná úvratová železnica tvorí súčasť Múzea kysuckej dediny (Skanzen Vychylovka). Železnica je zachovaná a funkčne obnovenou časťou bývalej Kysucko-oravskej lesnej železnice, ktorá patrila medzi najvýznamnejšie a najväčšie lesné železnice na Slovensku. Jej prvotným cieľom bolo nahradiť zastaralú prepravu dreva po vode. Vznikla v roku 1926 spojením dvoch lesných železníc, kysuckej - z Oščadnice do Chmúry (Nová Bystrica, časť Vychylovka) a oravskej - z Lokce do Erdútky (terajšej Oravskej Lesnej). V dobe

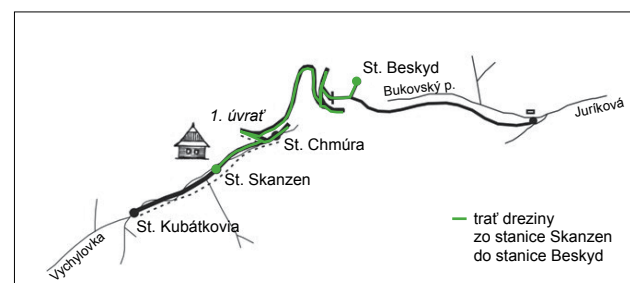
Od 3. mája sa môžu návštevníci previezť zo skanzenu Vychylovka až na oravské sedlo Beskyd.

svojho najväčšieho rozmachu mala takmer 110 kilometrov. Jej unikátnu časť tvorí úvratový systém, vďaka ktorému bola železnica v roku 1991 vyhlásená za Národnú kultúrnu pamiatku. Od roku 1995 železnica prepravuje návštevníkov Kysuckého múzea v úseku Kubátkovia-Chmúra.

Prepojí Kysuce s Oravou

Po novom sa od 3. mája môžu turisti tešiť i zo spustenia trate zo Skanzenu Vychylovka po sedlo Beskyd. Na trati bude premávať úzkorozchodná železničná drezina z Kysuckého múzea. Zastávka Beskyd sa na

chádza už na Oravskej strane, kde si návštevníci budú môcť pozrieť napríklad Goralskú drevenicu - expozíciu Oravského múzea P. O. Hviezdoslava. Z Oravskej Lesnej zo stanice Tanečník sa zas návštevníci previezú po sedlo Beskyd vláčikom Oravského múzea.

Inšpirácia pre filmárov

Na železnici a v areáli skanzenu vznikli scény známych filmov ako Želary, Lietajúci Cyprián či Ako divé husi. Okrem týchto titulov sa tu natáčal i rozprávkový seriál Teta a rozprávka Plavčík a Vratko.

Stranu pripravila Soňa Paprskárová.

Foto: Liptovské múzeum v Ružomberku, archív ŽSK.